

Дудко І.Д. *,

доктор політичних наук, професор,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна. idudko@hotmail.com

Погорелова І.С.,

кандидат історичних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна. ipogorelova@ukr.net

КИТАЙ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ СТРАТЕГІЯХ США: ВІД Б. ОБАМИ ДО Д. ТРАМПА

Анотація. У порівняльному вимірі розглядаються зовнішньополітичні стратегії США до Китаю за президентства Б.Обами і Д.Трампа. В якості джерельної бази використано документи президентського рівня, аналітичні записки щодо практичних дій в міжнародній політиці двох адміністрацій, персональних позицій високопосадовців Сполучених Штатів. Визначено відчутну еволюцію підходів адміністрації США до Китаю за часи президентства Б.Обами — від політики залучення Китаю до міжнародної політики до політики стримування через сприйняття Китаю як суперника США в економічній і військовій сфері на регіональному і світовому рівні. Своєю чергою, визначено специфічні (відмінні від президентства Б.Обами) риси стратегічних підходів адміністрації Д.Трампа до Китаю. Йдеться про виокремлення економічної лінії поведінки із загальної стратегії США до Китаю із виходом Америки з договору про Трансатлантичне партнерство, з одного боку, а з іншого — більш рішучої політики військового протистояння з Китаєм. Експертна оцінка військової стратегії США до Китаю і загалом сфери АТР пов'язана з відношенням двох країн до ядерної програми Північної Кореї за умови, що «ера стратегічного терпіння США до КНДР (за словами американських високопосадовців) скінчилась».

Ключові слова: США, зовнішньополітична стратегія, Китай, Б.Обама, Д.Тримп, ядерна програма Північної Кореї.

Аннотация. В сравнительном аспекте рассматриваются внешнеполитические стратегии США к Китаю за президентство Б.Обамы и Д.Трампа. В качестве источниковой базы использованы документы президентского уровня, аналитические разработки в отношении практических действий в международной политике двух администраций, персональных позиций высших государственных лиц Соединенных Штатов. Определена существенная эволюция подходов администрации США к Китаю за времена президентства Б.Обамы — от политики задействия Китая в международную политику к политике сдерживания вследствие восприятия Китая как противника США в экономической и военной сфере на региональном и мировом уровне. В свою очередь, определены специфические (отличные от президентства Б.Обамы) черты стратегических подходов администрации Д.Трампа к Китаю. Речь идет о выделении экономической линии поведения из общей стратегии США к Китаю с выходом Америки из договора про Трансатлантическое партнерство, с одной стороны, а с другой — более решительной политике военного противостояния с Китаем. Экспертная оценка военной стратегии США к Китаю и в целом сферы АТР связана с отношением двух стран к ядерной программе Северной Кореи за условия, что «эра стратегического терпения США к КНДР (по словам американских высших государственных лиц) окончилась».

* Dudko I.D., Doctor of Political Sciences, Professor, Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman, Kyiv, Ukraine. idudko@hotmail.com

Pogorelova I.S., Ph. D. In History, Associate professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine. ipogorelova@ukr.net

CHINA IN FOREIGN-POLICY STRATEGIES OF THE USA: FROM B.OBAMA TO D.TRUMP

Ключевые слова: США, внешнеполитическая стратегия, Китай, Б.Обама, Д.Трамп, ядерная программа Северной Кореи.

Abstract. *The USA foreign policy towards China in comparative analyses of the presidency of B.Obama and D.Trump is discussed. Resource basis in dimension of the presidential documents, analytical notes upon practical deeds in international policy of both administrations, personal positions of higher officials of the USA is reviewed. It is revealed substantial evolution of approaches of the USA administration towards China under the times of B.Obama presidency — from the policy of engagement China into international policy to the policy of deterring it through recognition China as opponent of the USA in economic and military sphere on the regional and world level. In its case it is revealed specific (differed from the presidency of B.Obama) features of strategic approaches of D.Trump administration towards China. It is said about separation of economic line of behavior within the whole USA strategy towards China by the exit of America from the agreement of Trans-Pacific partnership, from the one side, and, from the other side — more critical policy of military opposition to China. Expert estimation of the USA military strategy towards China and towards the whole sphere of Asia-Pacific region is dealt with attitude of both countries to nuclear program of North Korea under the situation when the “US era of strategic patience with North Korea (regarding words of American high officials) is over”.*

Key words: USA, foreign policy strategy, China, B. Obama, D.Trump, nuclear program of North Korea.

Постановка проблеми. Взаємовідносини по лінії США — КНР формують один з ключових напрямів сучасних міжнародних відносин. Зазначене зумовлюється статусом двох держав, де Сполучені Штати — реальна і єдина суперпотуга, тоді як КНР — велика регіональна держава, що має потенціал перетворення на суперпотугу зі зміною, як наслідок, структури і характеру міжнародних відносин. Існує стверджена (від початку постбіполярних часів) лінія політичного рівня США на стримування будь-якого супротивника, пов'язана зі збереженням лідируючих позицій Сполучених Штатів у світі. Втім таку лінію не можна абсолютизувати. Так, щодо Китаю, то він залишається найбільшим торговельним партнером Сполучених Штатів. Відповідно до стратегічних документів США, КНР традиційно сприймається й як можливий партнер у безпековій сфері, розв'язання глобальних проблем. Отже, формування політики США до КНР може мати обґрунтований характер відповідно до міжнародної обстановки, економічних, безпекових інтересів США. Осмислення в цьому плані стратегічної лінії адміністрацій Б. Обама й Д. Трампа щодо КНР є кроком щодо більш конкретизованого розуміння орієнтирів Сполучених Штатів, визначення у порівняльному вимірі тенденцій, що визначають і визначатимуть характер взаємовідносин сторін.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема зовнішньополітичної стратегії США щодо Китаю знаходить відображення в роботах таких вітчизняних науковців, як А.Шевчук, С.Шергін, С.Пронь, Ю. Курнишова, С. Толстов, Н.Городня, В.Каспрук, О.Коваль, інших. З урахуванням інформативного матеріалу слід відзначити роботи російських дослідників — Е. Бажанова, А.Володіна, А.Давидова, С.Мішиної, А.Лукіна, Г.Рудова. Стратегічні й безпекові орієнтири американської влади, є об'єктом дослідження американської політичної науки, включно з такими відомими представниками, як Г. Кіссінджер, С. Лоренс, Т. Лум, Р.Зоеллік. Попри це, тема не може вважатися вичерпаною і потребує подальшого осмислення як через необхідність узагальнення наукового доробку, так і його поглиблення з урахуванням оновленої документальної бази і реалій зовнішньої політики США, особливо у вимірі порівняння політичного курсу

щодо Китаю з позицій демократичної адміністрації Б.Обама та республіканської адміністрації Д.Трампа.

Метою статті є визначення зовнішньополітичних орієнтирів США щодо КНР від президентства Б.Обама до президентства Д.Трампа, окреслення як загальних контурів політики США в зоні АТР, так і специфіки політичних підходів американських адміністрацій до головних акторів регіону, насамперед, Китаю та його можливих чи вірогідних союзників — Японії і Республіки Корея (РК); прогнозування змін, що відбуватимуться у зовнішньополітичній стратегії Сполучених Штатів до КНР з огляду на історичну ситуацію, яка визначає на сьогодні взаємовідносини країн Корейського півострова.

Основні результати дослідження. Слід визнати суттєві відмінності зовнішньополітичних підходів США до КНР від початку президентства Б.Обама як глави демократичної адміністрації і президентства Д.Трампа як глави республіканської адміністрації Сполучених Штатів. Втім змінюваність позицій характеризує й підходи США щодо КНР в межах двох каденцій першого з названих президентів Сполучених Штатів відповідно до орієнтирів, які характеризували американську зовнішню політику упродовж останнього і початкового етапів перебування у Білому домі демократів.

Останнє своєю чергою стає очевидним при порівнянні зовнішньополітичних декларацій, з якими починав своє президентство Б.Обама на відміну від платформи зовнішньополітичної діяльності його попередника — Дж.Буша-молодшого. Так, президентство Б.Обама виявило відчутно трансформовані порівняно з попередніми стратегічні орієнтири США, пов'язані, з одного боку, з модернізацією акцентів у визначенні пріоритетів зовнішньополітичного курсу країни (де на зміну жорсткого протистояння ісламістському світу або можливим чи уявленим опонентам Сполучених Штатів за часи Дж.Буша-молодшого заявлялось про необхідність пошуку компромісу між провідними міжнародними акторами), а, з другого — оновленими методами досягнення цілей (де в якості пріоритету визнавалось не силові дії і односторонність, а дипломатія і співробітництво міжнародної спільноти).

Зазначене, знайшовши тлумачення у політичній літературі в якості доктрини Б.Обама [1], не виключало тенденції на збереження лідируючих позицій США у світі, хоча, з іншого боку, передбачало відчутно ліберальні підходи до розв'язання проблем з акцентом на баланс інтересів і співробітництво міжнародних акторів. У вимірі стратегії США щодо КНР це знайшло тенденцію на залучення Китаю до співробітництва зі США задля отримання його підтримки з важливих для Вашингтона питань. В колі уваги адміністрації Обама залишалось й збереження суперечливих для США позицій з боку КНР через економічне й військове зростання Китаю. Та попри це — окреслення перспектив на широкую та глибоку взаємодію США з КНР із формуванням партнерського лідерства сторін.

Такі підходи ставали об'єктивними в умовах переосмислення пріоритетних напрямів зовнішньої політики США, з одного боку, а з іншого — особливих інтересів адміністрації до Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР), що потенційно ставав найважливішим з точки зору економіки, політики та конкуренції для нових зростаючих лідерів. Демократичною адміністрацією був ініційований курс «повернення в Азію» з орієнтаціями на зміцнення американського впливу і

відновлення провідної ролі в АТР. Б.Обама проголосив себе першим тихоокеанським президентом США, наголошуючи, що США були і є тихоокеанською нацією. Тодішня держсекретар Сполучених Штатів Х.Клінтон назвала XXI століття тихоокеанським століттям Америки [2-4].

Дане зумовлювалося формуванням нової глобальної розстановки сил: зсувом центру економічного і політичного тяжіння до Східної Азії, посиленням впливу Китаю і конкуренції між регіональними центрами сили за вплив у Південно-Східній Азії (ПСА), що об'єктивно вимагало змін в азійсько-тихоокеанській політиці Сполучених Штатів. Окреслені підходи знайшли відображення в «Стратегії національної безпеки США» 2010 р., серед провідних ідей якої — зростання нових «центрів впливу», з якими належить розвивати відносини. Це (поряд з Індією, Росією ін.) — Китай, взаємодія з яким, відповідно документу, набула особливого значення в сенсі подолання глобальних викликів.

Позиція США характеризувалась закликами взяти відповідальність за підтримку стабільності світової фінансової та економічної системи і водночас — визнанням проблем щодо прав людини в Китаї або загрозливої модернізації китайських збройних сил [5]. На протигагу односторонності як основи реалізації зовнішньої політики в Стратегіях 2002, 2006 рр. (періоду Дж.Буша-молодшого) пріоритетом документу від 2010 р. проголошувалися колективні дії в рамках міжнародного права. При цьому декларувалося визнання прав і обов'язків усіх держав із помірковано критичними оцінками щодо КНР як відображенням лінії на необхідність підштовхування Китаю до виконання відповідальнішої ролі у розв'язанні спільних проблем XXI ст. на засадах політики залучення [6].

Практико-політичним виміром зазначеного можна вважати запропоновану під час візиту Б.Обами до Пекіна 2009 р. концепцію «стратегічного запевнення» [7] з наступними зусиллями на посилення зв'язків сторін з боку США. Період 2009-2011 рр. відзначився інтенсивними контактами на різних рівнях США і КНР, зокрема, численними візитами в регіон Х.Клінтон; участю представників американської адміністрації в регіональних самітах, у зміцненні альянсів, розвитку стратегічного діалогу з Китаєм; співробітництвом з країнами ПСА і АСЕАН тощо. В квітні 2009 р. було досягнуто домовленість про розширення економічних переговорів між сторонами на рівні «Американсько-китайського стратегічного і економічного діалогу», що мав охопити безпеку, політичні питання, глобальні проблеми. Останнє у вимірі розвитку взаємодії у військовій сфері здійснювалось й відповідно до «Національної військової стратегії США» (2011 р.), орієнтованої на «позитивне, всебічне співробітництво» з Пекіном задля досягнення останнім відповідальної лідируючої ролі. Водночас, заявлялось й про намір США «продовжувати слідкувати за розвитком збройних сил Китаю з приводу масштабів і цілей їх модернізації, дій Китаю в космосі, кіберпросторі, в Жовтому, Східно-Китайському і Південно-Китайському морях» [8].

Слід визнати надалі помітне зміщення акцентів стратегії США щодо Китаю — від залучення до стримування — як тенденції, що знайшла відображення вже в січні 2012 р. в оприлюдненій частині Військової стратегії США «Підтримуючи глобальне лідерство США. Пріоритети оборони XXI століття». В документі декілька раз в критичному контексті згадувалась КНР як «зростаюча регіональна держава», що зміцнює військову потужність. Пентагон назвав Китай основним конкурентом США, розглядаючи відносини з ним крізь призму стра-

тегічного суперництва. Документ визначив Китай як державу, що здатна створити загрози військовій безпеці США і їх союзникам [9-10].

Порівняння стратегій від 2010, 2011, 2012 рр. дає можливість стверджувати про наявність в них схожих постулатів. Втім щодо стратегічних планів військового відомства відповідно до документу 2012 р., то вони порівняно із стратегіями від 2010 і 2011 рр. набули більш наступального характеру. Головною темою окресленої воєнно-стратегічної настанови окреслювалося збереження за США глобального військового лідерства як здатності діяти «за будь-яких обставин і при будь-яких загрозах» [8]. Значна частина висунутої настанови була присвячена політиці США в окремих регіонах світу як «життєво важливих» для інтересів США — АТР, зони Індійського океану і Південної Азії, Близького Сходу. Оголошувалося, що деяке скорочення чисельності ЗС США не стосується АТР і Близького Сходу [9]. Регіон АТР розглядався у вимірі особливого значення з погляду «майбутнього американської економіки і національної безпеки».

Останнє пояснює й критичні оцінки в документі щодо Китаю з акцентом на посилення військової присутності США в зоні АТР при усвідомленні американським керівництвом невідомості курсу на «стратегічне запевнення» та прояву союзницьких відносин сторін.

Так, період першої каденції президентства Б.Обами виявив не тільки збереження існуючих протиріч сторін, їх загострення, а й появу нових. Для Китаю — це рішення США продати Тайваню озброєння; зустріч Б.Обами з Далай-ламою, спроби долучитися до врегулювання територіальних суперечок у Південно-Китайському і Східно-Китайському морях. Пекін протестував проти навчань США і їх союзників у Жовтому морі, мав специфічне бачення щодо економічної політики Сполучених Штатів в регіоні. З боку США — це перманентне занепокоєння щодо зусиль КНР на модернізацію збройних сил (у 2011 р. Китай, зокрема, випробував перший авіаносець, підійшов до форсованого будівництва другого авіаносця, який базуватиметься у Південно-Китайському морі), нарощування країною ядерного потенціалу.

Китай відзначився до того ж активною політикою, спрямованою на першість в АТР — як через членство в регіональних об'єднаннях, так і торговельне партнерство (при зростанні асиметричних економічних взаємозв'язків) майже з усіма країнами регіону. Так, почали виявляти себе підвалини лідерства КНР — від регіонального до глобального рівня, окреслених пізніше китайським лідером в якості реалізації концепції «китайської мрії» [11].

Отже, курс на економічне і військове зростання Китаю на протидію інтересам Сполучених Штатів стимулював пошук американським політикумом більш ефективних інструментів стримування КНР. Показовим разом з тим залишалося й усвідомлення необхідності подальшого конструктивного діалогу з Китаєм, зокрема, через активні спроби включитися в проблеми АТР Російської Федерації. Амбіції останньої на союзницькі відносини з Китаєм могли пояснюватися в якості засобу збереження геополітичних впливів у регіоні у протистоянні зі США. Серед реалізованих в цьому відношенні кроків — газові контракти (травень 2014 р. про будівництво газопроводу «Сила Сибіру» з реалізацією поставок російського газу у Піднебесну), співробітництво в межах Шанхайської організації, БРІКС і територіальні поступки з боку РФ до КНР [12-13]. На етапі військової агресії РФ проти України 2014-2015 рр. це знайшло прояв початково

у відверто нейтральній позиції Китаю до подій у Європі, відмові приєднатися до ініційованих Сполученими Штатами санкцій проти РФ і заявах китайського керівництва щодо можливої економічної підтримки Росії в умовах політики санкцій [14-15].

Специфічність позиції Китаю визначила специфічні — з посиленням силового компоненту — підходи до нього з боку США — тенденції, що знайшла відображення в «Стратегії національної безпеки» і Військових стратегіях США від 2015 р. Загалом специфікою СНБ 2015 р. стала декларація особливих можливостей Америки щодо захисту її національних інтересів «через потужне і перманентне лідерство», «що базується на економічній і технологічній силі та цінностях американського народу». Підтверджувалися зобов'язання США союзникам і партнерам. Заявлялось про рішучість і готовність «стримати і, за необхідності, завдати поразки потенційним супротивникам» [16]. Китайська проблематика розглядалась в цьому відношенні у вимірі орієнтації на партнерські відносини сторін поряд із готовністю протидіяти негативним з погляду на американські інтереси діям з боку Китаю. Окреслювався намір «контролювати військову модернізацію Китаю та його поширену присутність в Азії...» [16].

Відповідні ідеї знайшли відображення й у Військо-морській стратегії США «Стратегічна кооперація для морської сили в XXI столітті» (березень 2015 р.), орієнтованої на розвиток політики глобальної відповідальності. Щодо зони АТР, то окреслення вагомості даної частини світу як передумови американської присутності подавалося упорядниками Військово-морської стратегії у вимірі геополітичних загроз, пов'язаних із зростанням військової присутності в регіоні КНР. Так, «поширення ВМС Китаю в районах Індійського і Тихого океану представляє як сприятливу обстановку, так і загрозу..., — говорилося в документі. — Китай бере участь в антипіратських операціях в Аденській затоці, надає гуманітарну допомогу..., приймає участь у багатонаціональних навчаннях... Однак, експансія ВМС Китаю представляє загрозу, коли вони залучають силу і залякування до держав в територіальних спорах. Морські відомства США, продовжуючи своє передове розгортання та взаємодіючи з ВМС КНР, обмежують можливості... агресивних дій та сприяють збереженню миру і стабільності в регіоні» [17]. Політика щодо стримування загроз в ІАТР, за названою «Стратегією», передбачала утворення широкої коаліції, співробітництва США із союзниками даної частини світу — Австралією, Японією, Новою Зеландією, Філіппінами, Республікою Корея, Таїландом; укріплення партнерства з Бангладеш, Брунеєм, Індією, Індонезією, Малайзією, Мікронезією, Пакистаном, Сінгапуром, В'єтнамом [17].

Такі підходи не стали новими з урахуванням попередніх Стратегій від 2010, 2011 і 2012 рр. та відповідно проголошеної 2013 р. адміністрацією Б.Обами стратегічної лінії на «відновлення регіонального стратегічного балансу» (rebalance) в зоні АТР [18]. Втім не менш важливим напрямом, за Військово-морською стратегією (2015), окреслювалося нарощування військової присутності США в регіоні як країни, що прагне реалізувати роль гаранта стабільності в даній частині світу. «У зв'язку зі стратегічною увагою до ІАТР в ньому буде збільшено кількість розташованих там ВМС та корпусів морської піхоти (МП) США», — говорилося в документі. Зазначалося, що до 2020 року в регіоні буде базуватись приблизно 60% кораблів та літаків ВМС Сполучених Штатів [17].

Варто зазначити, що ідея військової присутності, зокрема, в зоні АТР стала однією з провідних й у такому стратегічному документі демократичної адміністрації, як «Національна військова стратегія США», що з'явилась внаслідок Військово-морської стратегії (червень 2015 р.). «Присутність військових сил США в ключових регіонах світу підтримує міжнародний порядок та утворює можливості спільно з іншими країнами відповідати кризам. Ми будемо просувати політику ребалансу (rebalance) в АТР, розміщуючи передові технології та збільшуючи можливості в цьому життєво важливому театрі, — відзначалося в документі [19]. Щодо стратегічної лінії США до Китаю, то вона набула в НВС США (червень 2015) однозначного чіткого тлумачення: «Ми підтримуємо зростання Китаю та заохочуємо його щодо партнерства задля більшої міжнародної безпеки. Однак його претензії до майже усього Південно-Китайського моря не відповідають міжнародному праву... Китай виступає з агресивними претензійними зусиллями щодо територій, що дозволить йому розміщувати військові сили з життєво важливих міжнародних морських шляхах» [19].

Зазначене у вимірі загроз національним інтересам Сполучених Штатів відповідно до змісту НВС, де в якості однієї з головних цілей визначено «регульований міжнародний порядок, що підтримується завдяки лідерству США», зумовив й відповідні підходи щодо цього американської адміністрації. Так, для забезпечення національних інтересів, як це відзначалося в НВС (2015), США висувують інтеграційний підхід, що складається з трьох цілей: стримувати, відкидати та наносити поразку державам-супротивникам; послаблювати та наносити поразку терористичним екстремістським організаціям; посилювати глобальну мережу союзників і партнерів [19].

Наступальний підхід щодо країн-супротивників або країн, що потенційно можуть представляти виклик/загрозу інтересам США у Військово-морській стратегії (березень 2015 р.) та Національній військовій стратегії США (червень 2015 р.) як документів за президентства Б.Обами, не можна розглядати виключно у вимірі тенденцій військових стратегій, які традиційно відзначаються посиленням силового компоненту. Втім звертає на себе увагу презентація НВС в якості військової частини Стратегії національної безпеки (лютий 2015) [19], а за цим ствердження узагальнюючих тенденцій до реалізації зовнішньої політики США за адміністрацію демократів. Так, КНР сприймалася у даному відношенні в якості країни, що знаходиться на межі можливого партнера і можливого супротивника, щодо якої в разі необхідності США готові застосувати засоби стримування (у тому числі військового).

Аналіз стратегічних документів урядового рівня США періоду двох каденцій президентства Б.Обами дає можливість стверджувати про значну еволюцію підходів демократичної адміністрації до Китаю — від поміркованих до відчутно гострих, що утримували (поряд з риторикою партнерства та наголосом на необхідності розвитку співробітництва відносин), готовність здійснювати кроки стратегічного стримування КНР. Якщо у вимірі загальносвітових чи регіональних проблем (на прикладі ситуації в АТР) Сполучені Штати як світовий лідер декларували наміри зберігати рівновагу інтересів з урахуванням дій міжнародного права та при залученні до розв'язання проблем усіх впливових міжнародних акторів (як прояв політики *Idealpolitik*), конкретизований зовнішньополітичний курс США щодо Китаю (з прагнення останнього здобути статус регіонального

або навіть глобального лідера) все більш чітко набував окреслення Realpolitik — курсу, в основі якого — готовність активної протидії намірам реального чи можливого супротивника.

Мова може йти про повернення американської адміністрації до «класичної» формули стримування іншого глобального лідера, поява якого як тенденція розглядається деякими аналітиками в якості загрози національним інтересам США. Надзвичайний обсяг економічних зв'язків — як прагматичний елемент відносин по лінії КНР-США — міг би стати серйозною перешкодою щодо відвертої конфронтації сторін. Втім розвиток ситуації не передбачав й союзницьких чи навіть стійких партнерських зв'язків — тенденції, що уможливлювала зростання протидії країн як передумови нестабільності міжнародних відносин регіонального (в зоні АТР) і загальносвітового рівня.

Такий підхід з приходом до влади адміністрації Д. Трампа не набув абсолютної інновації, втім, відзначився упродовж перших місяців діяльності республіканської адміністрації певною «зигзагоподібністю» заяв і рішень, в основі яких — як персоніфікована тенденція президента США щодо прийняття політичних рішень, так і орієнтованість новообраної адміністрації на чолі з президентом на розгляд зовнішньополітичного курсу не з урахуванням чітко опрацьованої стратегії на кшталт Стратегій національної безпеки США (на другу половину 2017 р такого документу не було оголошено), а відповідно до конкретизованої проблеми, визнаної найближчим оточенням глави Білого дому в якості найбільш важливої з погляду національних інтересів Сполучених Штатів. Серед таких — проблема двосторонніх відносин США і КНР як провідних країн АТР і світу відповідно до економічних і військових претензій сторін, проблема ядерних випробувань КНДР із залученням до цього специфічних підходів США і КНР, проблема американського політичного курсу відповідно до трикутника США–КНР–РФ, проблема взаємовідносин США і КНР з іншими регіональними акторами АТР, зокрема, Японією, КНР і низка інших, що мають сукупно формувати стратегію Сполучених Штатів у зазначеному регіоні.

Втім останнє також стало підґрунтям відчутної суперечливості підходів у вимірі стратегії США щодо КНР — тенденції, позначеної внутрішньополітичною (зокрема, на рівні Конгрес — Президент) боротьбою впливових акторів американського політичного процесу — і, як наслідок, несформованістю протягом майже трьох місяців після входження до Білого Дому адміністрації президента (Б.Клінтон, Дж.Буша-молодший, Б.Обама — мали або сформований або повністю узгоджений апарат урядовців вже на етапі проведення інавгурації), змінюваністю впливів відповідно до характерної для адміністрації Д.Трампа змінюваності високопосадовців у системі прийняття остаточних зовнішньополітичних рішень. Так, попри висновки експертів, і зокрема керівника центру «Карнегі-Цінхуа» при пекінському університеті Цінхуа Пола Хенлі, що президенту Трампу необхідно швидше прояснити свою зовнішньополітичну позицію, і зокрема в АТР [20], лінія адміністрації у зазначеному напрямі не набула чітких формулювань залишаючись відображенням певних емоційних заяв передвиборчого процесу або ситуативних рішень, прийнятих під впливом поточного розвитку світових подій.

Так, значну частину зовнішньополітичного розділу своєї передвиборчої кампанії Дональд Трамп побудував на жорсткій критиці Китаю. Трамп висловлю-

вався про Китай у край негативно, зробивши чимало різких заяв щодо економічної політики КНР, що потребує (і набуде після обрання Трампа президентом) обмежувальних заходів у вигляді 45% тарифів на весь китайський імпорт. Характерно, що саме Китай (на противагу інших акторів, і зокрема Росії) посів чи не основне місце в зовнішньополітичному блоці передвиборчої риторики Д.Трампа, поставши — принаймні, зі слів кандидата в президенти, — як одна з проблем розвитку економіки США. На двох проблемах Америки особливо акцентував увагу Д. Трамп — міграційна та Китай [21-22].

Водночас Д. Трамп ставив під сумнів союзи з Японією і Південною Кореєю, що мають, на його думку, здійснювати більший внесок у забезпечення власної безпеки, а не сліпо покладатися на США. Трамп заявляв про те, що військові союзники США будуть нести серйозніше навантаження, оскільки Америка вже досить захищала кордони чужих держав, залишивши інтереси своїх збройних сил на другому плані. В інтерв'ю газеті «New York Times» (квітень 2016 р.) Д.Трамп висловився наступним чином: «Вважаю, що потрібно дозволити Японії і Південній Кореї самим захистити себе від Північної Кореї. Упевнений, що ця війна закінчилася б досить швидко. Сьогодні військова допомога Японії, РК занадто дорого обходиться Сполученим Штатам. Буде краще, якщо вони самі захистять себе від КНДР. Вони повинні самі захищати себе або платити нам за захист. Ми не можемо бути всесвітнім поліцейським з боргом в 19 трлн. доларів» [23].

Досить агресивна риторика на адресу Китаю продовжувала лунати з офісу Трампа та його команди й після інавгурації — тенденція, що могла б пояснюватись як позицією передвиборчого періоду президента, так і присутністю у команді Трампа виразних критиків Китаю — очільника торговельної ради П.Наварро, а також номінованих на посаду торгового представника і міністра комерції Р.Лейтінзера і В. Росса як прихильників протекціонізму та захисту американського виробника [24]. Новообраний президент США заявляв, що Пекін маніпулює своїм валютним курсом та спеціально занижує курс юаня, щоб заповнити американські ринки своєю продукцією і позбавити американських виробників прибутку.

До того ж, розглядаючи питання безпеки у Східній Азії й насамперед у Південнокитайському морі, Трамп різко критикував експансіоністські зазіхання КНР у даній акваторії, 90% якого в Пекіні називають «своїми територіальними водами». Президент США закликав обмежити дії Китаю щодо військового будівництва на штучно створених насипних островах, виступав проти «китаїзації» Південнокитайського моря. Не імпонувало Білому дому і те, що Китай підтримував Росію в міжнародних справах, як війна в Сирії. Нагадаємо, що КНР ветоувала (як і РФ) в Раді Безпеки ООН різні проекти резолюцій, пропонованих з 2011 року [25].

Особливого міжнародного резонансу набула телефонна розмова Трампа з лідером Тайваню Цай Інвєнь, чого не було упродовж десятиліть. Якщо гострі передвиборчі заяви кандидата в президенти не викликали відчутної реакції з боку КНР, ця післяінавгураційна подія стала предметом критики офіційного Пекіну з огляду на політику «єдиного Китаю». В ефірі Fox News Sunday Трамп прокоментував свою телефонну розмову у вимірі дипломатичного етикету. Втім лейтмотивом заяви глави Білого Дому стала й теза про особливий статус американ-

ського лідера щодо формування напрямів зовнішньої політики країни, зокрема до КНР. «Я не хочу, щоб Китай вказував мені, — заявив президент. Він також зазначив, що повністю розуміє політику Китаю, проте, не вважає, що повинен бути пов'язаний його умовами. Більш того, у своєму інтерв'ю виданню Wall Street Journal, Трамп заявив, що в разі «відсутності прогресу» з боку КНР у підходах до взаємної торгівлі він готовий піддати дискусії (зробити «предметом переговорів») найважливіший для політики Пекіна «принцип єдиного Китаю» [26]. Пізніше Білий дім поспішив повідомити, що президент США пообіцяв китайському лідеру Сі Цзіньпіну поважати принцип існування «єдиного Китаю» [27], хоча зазначене не стало проявом чітко орієнтованого політичного курсу США до КНР.

Показово в цьому плані, що період перших 100 днів і наступних місяців президентства Д.Трампа визначив вельми суперечливі рішення в аспекті очікуваної жорсткої чи помірковано компромісної політики США в китайському напрямі — від виходу США з торгівельної угоди про Транстихоокеанське партнерство (ТТП) як певної поступки інтересам КНР до нарощування військової потужності у регіоні (реалізації постулату «мир з опорою на силу» — *peace through strength*).

Так, 4 лютого 2016 р. Трамп підписав розпорядження про вихід США з Транстихоокеанського партнерства — угоди, підписаної за часи президентства Б.Обами між 12 країнами АТР — США Японією, Канадою, Австралією, Новою Зеландією, Мексикою, Перу, Чилі, Малайзією, Брунеєм, Сінгапуром, В'єтнамом, але без Китаю. Угода сприймалась за попередника Д.Трампа як частина «стратегії, спрямованої на зміцнення політико-економічних позицій США у конкурентній боротьбі з Китаєм за стратегічне лідерство в АТР» [28]. Показово, що на країни, які підписали угоду, припадало 40% всієї світової економіки і не менш, ніж 30% світової торгівлі. Угода знаходилась в стадії ратифікації її учасниками, проте, вихід з неї США поклав початок переформатуванню економічних зв'язків в регіоні.

Пояснення Трампа (в аспекті реалізації його передвиборчої платформи) зводились до інтересів країни, якій, нібито, вигідніше укласти двосторонні угоди як можливості повернення промисловості і робочих місць до США та подальшої потенційної катастрофічності (з точки зору національних інтересів) перебування США в ТТП [29]. Втім саме це стало предметом дискусії в політичних і наукових колах з урахуванням глобалістських орієнтирів Китаю та стратегічних і тактичних перспектив політики США в АТР. Як зазначає з цього приводу відомий український дослідник С.Шергін, вихід США з ТТП, реалізований «начебто в інтересах захисту американського ринку від навали дешевих азійських товарів, буде непоганою послугою Китаю, який за цих умов мусить збільшити обсяг експорту не тільки до країн Азії, а й до інших регіонів світу» [28].

Мова може йти й про перехоплення Китаєм економічного лідерства в АТР, оскільки відмова США від участі в ТТП дає змогу Китаю заповнити порожнечу і реалізувати мету створення своїх власних торгових союзів. Показово, що після перемоги Трампа Філіппіни, Сінгапур і Малайзія почали розглядати питання щодо запропонованого Китаєм Всебічного регіонального економічного партнерства, спрямованого на регулювання тарифів, однак, як передбачається, під егідою КНР. Аналізуючи ситуацію, яка склалась, прем'єр-міністр Нової Зелан-

дії Білл Інґліш зазначав: «У нас немає такого вибору, як в Америки. Ця країна досить велика, щоб заробляти, продаючи собі свої ж товари. Нам необхідна торгівля» [30]. Така позиція, як очікується, буде характеризувати економічні орієнтири й інших партнерів по ТТП.

Так, очевидність прорахунків Трампа зумовила значну критику в його адресу з боку визнаних представників американського політикуму, зокрема колишнього посла США в РФ М. МакФола. «Відмовившись від ТТП сьогодні, Трамп — «фахівець з укладання угод» — віддав Китаю величезну перемогу. Просто так, — написав він в Twitter. У такому ж напрямі виступив й співробітник Ради з міжнародних відносин Е.Олден: «Трамп власними руками віддав величезне джерело контролю над Китаєм. Перше правило ведення переговорів — не віддавати що-небудь даром, а він зробив це відразу ж»... Його керівник Р. Хаас поглибив думку: «Відмова від ТТП загальмує еко-розвиток, буде коштувати робочих місць і послабить позиції США в Азії/світі. Китай може перетворитись на головного бенефіціара...» [30-31].

Такі висновки дали змогу деяким оглядачам стверджувати про зниження уваги Білого Дому до АТР на противагу Близькому Сходу з проблемою боротьби з міжнародним тероризмом, з одного боку, а з іншого, про реалізацію Д.Трампом курсу на ізоляціонізм, заявленого ним ще на етапі передвиборчої кампанії. Втім ситуацію не можна сприймати спрощено, враховуючи, що поступаючись Китаю в економічній (торговельній) сфері в зоні АТР, Д.Трамп не виявляє таких же намірів в сфері безпеки. Розглядаючи це питання український дослідник С. Толстов зазначає: «...США так чи інакше доведеться залучатися до справ Азії, де вони вже вибудовують в помірній і обережній формі схеми політичного військового стримування Китаю. Піти з Азії їм не вдасться і брати участь в цій грі рано чи пізно доведеться. Інакше посиплеться вся система союзів США в Азії, включаючи Японію, Південну Корею, Філіппіни, Австралію і так далі. Допустити цього американці не можуть. Інакше вони поступляться вплив Китаю в тихоокеанському регіоні не тільки в економічному, а й у військово-політичному плані» [32].

З таким твердженням можна погодитись, додаючи, що вибудовану систему стримування Китаю ще за часи Б.Обами навряд чи можна сприймати як помірковану, враховуючи масштабні (відповідно до Стратегій національної безпеки та Військових стратегій 2012-2015 рр.) плани нарощування американської військової присутності в АТР, сприйняття адміністрацією Б.Обами, а надалі — адміністрацією Д.Трампа (з тенденцією зростання) Китаю в якості загрози національним інтересам США у військовій сфері. Звідси — гостра риторика Трампа у бік КНР, практичні дії щодо можливості ефективного (в разі необхідності) протистояння супротивнику в зоні АТР, активна дипломатія — як на досягнення поступок з боку КНР у військовій і безпековій сфері, так і зміцнення (всупереч риторичі на обмеження військового залучення до інших регіонів) союзницьких відносин в азійському регіоні з потенційною можливістю протистояння Китаю.

Так, вже упродовж перших місяців президентства Д.Трампа відбулись візити американських високопосадовців в Азію — міністра оборони Дж.Меттіса в Південну Корею і Японію (лютий 2017 р.); Держсекретаря Р.Тіллерсона в якості першого офіційного турне (у поданому порядку) в Японію, Південну Корею,

Китай (березень 2017 р.), віце-президента М.Пенса в Японію, Південну Корею, Індонезію, Австралію (квітень 2017 р.). Держсекретар Р. Тіллерсон прийняв у Вашингтоні свого китайського колегу Ян Цзечи (червень 2017 р.).

Відносно нарощування військової потужності — озвученими є плани Трампа збільшити американський флот з нинішніх 274 кораблів до 350, розмістивши значну частину в зоні АТР. 13 січня Дж. Меттіс заявив, що США не планують виведення свого військового контингенту з Корейського півострова, з огляду на нестабільність ситуації в регіоні [33]: підтверджено перекидання в Південну Корею 24 ударних вертольотів США Apache AH-64D, які будуть базуватися в 70 км від Сеула і «підвищать обороноздатність країни в умовах наростаючої північнокорейської загрози». У січні 2017 р. начальник управління національної безпеки адміністрації президента РК Кім Гван Чжін провів особисту зустріч з тодішнім радником президента США з національної безпеки М. Флінном, де посадовці домовилися не допустити розміщення ядерної зброї на півночі Корейського півострова. Також М.Флінн підтвердив важливість військово-політичного союзу двох країн [34].

У вимірі зазначеного — проведення в січні 2017 р. в районі м. Пхенчхан навчання зведених підрозділів морської піхоти за участю 300 американських морпіхів. США і Південна Корея реалізували намір провести 7 березня 2017 р. спільні великомасштабні навчання за участю 300 тис. південнокорейських і 15 тис. американських військових з відпрацюванням декількох можливих сценаріїв розвитку подій на Корейському півострові, включаючи ядерний конфлікт [35].

У перших політичних документах нової адміністрації, підписаних Трампом, й розробка «досконалої системи ПРО для захисту від ракетних нападів з боку таких держав, як Іран і Північна Корея»[36]. Вашингтон і Сеул, зокрема, реалізували плани розміщення у Південній Кореї протиракетного комплексу рухомого наземного базування ПРО (ТНААД), рішення про яке було прийняте в Південній Кореї ще в липні 2016 р. і остаточно узгоджене і запущене в роботу під час візиту міністра оборони Дж. Меттіса у Південну Корею. Американські військові оголосили про прибуття системи в Південну Корею на початку березня 2017 р. (наступного дня після того, як Північна Корея запустила чотири балістичні ракети) і, попри протести Росії, Китаю і КНДР, завершили розгортання комплексу на початку травня 2017 р. Комплекс ТНААД (Terminal High Altitude Area Defense) націлений на знищення балістичних ракет малої і середньої дальності в радіусі до 200 кілометрів і на висоті до 150 кілометрів. Раніше дані системи були розміщені на Гаваях і острові Гуам в Тихому океані для запобігання загрозам з боку КНДР [37].

Слід визнати, що дії у напрямі ТНААД не вийшли в цілому за політичну риторичку Трампа як новобраного президента США. Показово, що КНДР оголошена «загрозою №2» після ІГІЛ в системі національних інтересів країни республіканської адміністрації. У січні 2017 р., ще до інавгурації, Трамп заявляв що не допустить володіння Північною Кореєю зброєю, здатною завдати шкоди США. Втім конкретизовані дії щодо розгортання ПРО на території Корейського півострова стали не просто тенденцією на подальше нарощування (порівняно з попередньою адміністрацією) військової сили в зоні АТР, а відчутною зміною курсу США в регіоні, орієнтованого на жорстку і безкомпромісну позицію по відношенню до реальних або можливих супротивників. Так, якщо політичний курс

адміністрації Обами щодо Північної Кореї базувався на концепції «стратегічного терпіння» або «тиску і стримування без переговорів» (який, як вважається, виявився провальним через активізацію з боку КНДР ядерних випробувань), ера «стратегічного терпіння» щодо Північної Кореї, за словами американських високопосадовців, закінчилась. Саме таку думку висловив під час свого азійського турне в квітні 2017 р. М.Пенс, додавши, що США будуть підтримувати «залізний альянс» з Південною Кореєю і «прагнути до миру через силу». М.Пенсу належить й думка, що Білий дім розглядає «всі варіанти» для досягнення поставлених цілей щодо КНДР, не виключаючи військового сценарію [38].

Такі висловлювання не можна вважати безпідставними, враховуючи посилення загроз з боку керівництва КНДР завдати ядерного удару по США, Втім мова може йти й про «вимушеність» адміністрації Трампа за даної ситуації зберегти за Сполученими Штатами роль провідної військової потуги в зоні АТР, здатної протистояти будь-яким загрозам національної безпеки країни. Серед комплексу таких, за визнанням представників американського політикуму, поряд з ядерною програмою КНДР, й намагання Китаю посісти роль другого глобального та першого регіонального лідера АТР із можливістю реалізації власної лінії поведінки в регіоні на протигагу США, зокрема до КНДР. Розгортання на території Південної Кореї системи ПРО за таких обставин стало реальною демонстрацією сили як одного з можливих вимірів політики стримування, орієнтованої, вірогідно, як проти Північної Кореї, так і Китаю.

Така позиція відверто визнається й американськими аналітиками, серед яких — кореззнавець, експерт з міжнародних відносин А.Левковиць, який окреслив проблему наступним чином: «Американці говорять китайським лідерам: якщо ви нічого не будете робити проти КНДР, ми будемо розміщувати все більше й більше протиракетних установок в регіоні, які захищатимуть нас, наших союзників, але, можливо, представлятимуть загрозу для вас. Так що, коли не хочете цього — робіть щось із своїм сусідом...» [39].

Стимування КНР при цьому, найімовірніше, здійснюватиметься й за допомогою розміщення стратегічної авіації і ракет-перехоплювачів на півдні Корейського півострова; поставок конвенціональних озброєнь РК та іншим союзникам; базування на території Японії і Південної Кореї, у безпосередньому сусідстві з КНР, американських військ (із зростанням на вимогу адміністрації Трампа виплат Сполученим Штатам цими країнами коштів на свою оборону у розмірі близько 75% і 40% відповідно від суми витрат США); якісного посилення американського військового контингенту, дислокованого в країнах Південно-Східної Азії та Австралії і т.і.

Зрозуміло, що дії США у зазначеному напрямі викликають, зі свого боку, гостру реакцію в Пекіні як прямої загрози безпеці КНР. 7 березня 2017 р. офіційний представник китайського МЗС Лю Кан заявив, що Китай у зв'язку з появою американських протиракет у Південній Кореї залишає за собою право «зробити будь-які заходи для захисту власних інтересів у сфері безпеки». Китай ніколи не змінить свою позицію щодо планів Пентагону розгорнути стратегічні озброєння ПРО ТНААД США на півдні Корейського півострова, він буде виступати проти їх розміщення. «Ми однозначно проти розгортання ТНААД на півострові. Ця позиція ясна і однозначна, і не може змінитися. Ми сподіваємося, що кожна зацікавлена сторона буде проявляти повагу до довгострокових регіональних

інтересів (інших держав), підтримуючи мир і стабільність», — зазначив дипломат [40].

Пошук компромісу очікувався на першій спільній зустрічі американського президента Д. Трампа і голови КНР Сі Цзіпіна 6-7 квітня 2017 р. у Флориді, основними питаннями якої були ядерна програма Північної Кореї і двостороння торгівля. Напередодні саміту Трамп заявляв, що переговори будуть важкими, враховуючи розбіжності сторін щодо низки найбільш важливих для США проблем. Щодо безпекової компоненти переговорів, то вона, за прогнозами експертів, мала зводитись з американської сторони до підштовхування Китаю до більш рішучої позиції щодо ядерної програми КНДР, яка до цього часу обмежувалась переважно санкційною політикою.

Відповідно до підсумкових документів обох сторін зустріч мала продуктивний характер. В повідомленні МЗС КНР зазначається, що «обидві сторони погодились спрямовувати спільні зусилля до поширення сфер взаємовигідної взаємодії, а також долати розбіжності на основі взаємної поваги. В документі також зазначається, що обидва керівники «зміцнили взаємну довіру, прийшли до консенсусу з ряду важливих питань, встановили хороші робочі відносини» [41].

Позитивний характер переговорів визнано й в прес-релізі Білого дому. Разом з тим в документі відмічається, що Трамп «вказав на виклики, які формуються внаслідок інтервенції Китаю в американську економіку, висловив занепокоєння впливом китайської промисловості, сільського господарства, технологій і політики в галузі кібербезпеки на робочі місця та експорт Сполучених Штатів». Білий дім відмітив, що сторони погодились з необхідністю невідкладного вирішення проблеми із «загрозою, викликаною військовими програмами Північної Кореї, підтвердили зобов'язання у питанні денуклеаризації Корейського півострова та виконання резолюції РБ ООН» Сторони, говориться в прес-релізі, «домовились про зміцнення співробітництва та роботи з міжнародним співтовариством, щоб переконати Північну Корею мирним шляхом вирішити проблему та відмовитись від незаконних ядерної та ракетної програм». Трамп, відмітив Білий дім, водночас заявив Сі Цзіпіну про важливість «підтримки міжнародних законів і правил у Східно-Китайському та «Південно-Китайському морях», а також у сфері прав людини...[41].

Так, зазначене у вимірі дипломатичної риторики не виключало окреслення низки серйозних зауважень США до КНР, а надалі — й готовності адміністрації Трампа діяти в жорсткій односторонній формі в зоні АТР. Показово, що вже 11 квітня Дональд Трамп заявив, що готовий вирішити «проблему» КНДР навіть без участі Китаю. «Північна Корея шукає проблем. Якщо Китай вирішить допомогти, це буде чудово. Але якщо ні, то ми вирішимо проблему без них!» — написав Трамп в своєму Twitter [42].

15 квітня у зв'язку з напруженою ситуацією, пов'язаною із північнокорейськими ракетними запусками, Трамп направив у Японське море, до берегів КНДР ударне угруповання американського флоту на чолі з атомним авіаносцем «Карл Вінсон». В ударну групу входили есмінці «Майкл Мерфі» і «Вейн І. Мейер», крейсер «Лейк Шамплейн», атомний підводний човен супроводу, озброєні крилатими ракетами Томагавк. Зазначимо, що в цей час, 15 квітня в КНДР святкували 105-й день народження Кім Ір Сена, пройшов військовий парад з демон-

страцією балістичних ракет. 16 квітня відбувся запланований запуск КНДР балістичної ракети, який, за свідченням Тихоокеанського командування армії США, виявився невдалим: ракета вибухнула одразу ж після запуску. Втім ситуація могла набути критичного характеру через здійснений напередодні (07.04.2017 р.) авіаудар США в Сирії як демонстративну готовність діяти одностороннє силовим шляхом. За цих обставин Китай направив 150 тисяч військових на кордон з КНДР. РФ пізніше також почала стягувати до кордону з КНДР військову техніку [43].

Так, північнокорейську проблему можна сприймати в якості певного лакмусового папірця американської безпекової політики в зоні АТР, орієнтованої на реалізацію Сполученими Штатами поліцейської місії задля досягнення окреслених адміністрацією США цілей, навіть якщо методи такої політики не співпадають зі стратегічними і тактичними намірами інших гравців, насамперед КНР. Показово, що Китай не має наміру відверто здавати Пхеньян. Пекін зацікавлений у підтримці статус-кво на півострові, для Китаю КНДР — єдиний військовий союзник. Зі слів глави МЗС КНР Ван І, 6-7 квітня Китай ознайомив США зі своїм планом дій на півострові для вирішення проблеми, що передбачає призупинення ядерної програми КНДР в обмін на призупинення військових навчань США і Південної Кореї і відновлення переговорів...[44]. Позиція КНР зумовлюється при цьому реальними можливостями впливати на північнокорейське керівництво. На КНР припадає понад 80% зовнішньої торгівлі КНДР, продаж Китаю сировини (вугілля) залишається основною статтею доходів Пхеньяна.

Пекін в змозі використати економічний важіль для тиску на північнокорейський режим. В 2013 р. КНР вперше запровадив торгові санкції проти КНДР, а в 2015 р. китайське керівництво відмовило Пхеньяну в участі у створеному з ініціативи КНР Азіатському банку інфраструктурних інвестицій, відрізавши КНДР від значних інвестиційних ресурсів. З 19 лютого 2017 р. Пекін припинив закупівлю вугілля, що стало серйозним ударом по фінансовій спроможності КНДР [45]. Пекін пояснював свої кроки зовнішньополітичними міркуваннями, прагненням домогтися від Пхеньяна виконання резолюцій РБ ООН щодо заборони випробувань ядерної зброї і балістичних ракет.

Показово, що аналітики не виключають можливості досягнення компромісу по лінії США-КНР. Зазначене має базуватися поступках Китаю в торговельній політиці в обмін на його допомогу в запобіганні загроз з боку КНДР. Вашингтон може продавати чергові санкції проти КНДР та «виторгувати» у Китаю повне їх дотримання. З іншого боку, і Китай міг би використати можливість свого економічного тиску на Пхеньян на свою користь в напружених торгових переговорах зі Сполученими Штатами.

Втім розвиток подій не підтверджує кроків у даному напрямку, засвідчуючи про майже перманентний вибухонебезпечний характер відносин між США і КНДР при доволі чітко окресленому нейтралітеті або відстороненості Китаю. Так, китайська газета Global Times, яка, на думку спостерігачів, відображає позицію китайського керівництва, в редакційній статті вказує, що Китай не буде втручатися в гіпотетичний військовий конфлікт між США і Північною Кореєю, якщо це не буде безпосередньо стосуватися його інтересів. «Треба пояснити всім сторонам, щоб їм стало зрозуміло, зазначається у виданні, коли їх дії загрожуватимуть китайським інтересам, Китай жорстко на ці дії відповість». І до-

дається: «Китай також повинен роз'яснити, якщо Північна Корея здійснить ракетні пуски, які будуть загрожувати США, Китай залишиться нейтральним. Якщо ж удар буде наноситися США і Південною Кореєю з метою повалення північнокорейського режиму, зміни політичної картини на Корейському півострові, то Китай стане на заваді цих планів» [46].

В той же час чергова криза між Вашингтоном і Пхеньяном вибухнула наприкінці липня — початку серпня 2017 р, після того, як КНДР здійснила черговий тестовий запуск міжконтинентальної балістичної ракети і заявила, що тепер її ракети з ядерною зброєю здатні досягати материкової частини Сполучених Штатів. Небезпечність ситуації підсилювалась інформацією розвідки США (відповідно до секретної доповіді ЦРУ, який отримало видання The Diplomat), що міжконтинентальна балістична ракета КНДР Hwasong-14 зможе досягти континентальної частини США [47].

Президент США Дональд Трамп у відповідь пригрозив КНДР «вогнем і люттю» в тому випадку, якщо вона продовжуватиме погрожувати США своїми міжконтинентальними ракетами. Коментуючи цю ситуацію, міністр оборони Дж. Меттіс заявив, що ракетний удар Північної Кореї по території США може призвести до повномасштабних військових дій. США вступають у «цю гру» і спробують збити будь-які ракети, спрямовані на материк або Гуам... «Суть у тому, що ми будемо захищати країну, і для нас (військових, — ред.) — це війна», — зазначив очільник Пентагону. В аспекті готовності до військових дій — односторонніх або в коаліції із союзниками — слід розглядати й масштабні 10-денні військові навчання Ulchi Freedom Guardian наприкінці серпня 2017 р., проведені під керівництвом Сполучених Штатів на Корейському півострові зі згоди керівництва Південної Кореї і на противагу позиції Китаю. В маневрах, окрім 17500 американських військовослужбовців, взяли участь військові Австралії, Канади, Колумбії, Данії, Нової Зеландії, Нідерландів і Великобританії [47- 48].

Так, узагальнення фактичного матеріалу дає змогу стверджувати про посилення військової присутності США в зоні АТР як готовності реально діяти на стримування загроз національній безпеці країни. Дана лінія, окреслена за адміністрацію Б.Обами, набула з обранням президентом Д.Трампа особливо масштабного виявлення — тенденції, зумовленої низкою серйозних викликів, зокрема, пов'язаних з активізацією ядерних випробувань КНДР. Китай, за умов незалучення до активної протидії Північній Кореї та прагнення проводити свою військово-політичну лінію на противагу США об'єктивно окреслює позицію супротивника, щодо якого американська адміністрація готова застосовувати політику стримування. Досягнення компромісу по лінії безпекової політики є бажаною, втім, нереалізованою платформою сторін через серйозні протиріччя США і Китаю щодо місця і ролі країн в глобальній і регіональній політиці. Курс на стримування Китаю у цьому вимірі є реальним і об'єднуючим фактором зовнішньої політики чинної і попередньої американської адміністрації. Втім, якщо адміністрація Б.Обами підходила до реалізації курсу на стримування Китаю більш комплексно — через військові, безпекові (нарощування військової потужності в регіоні) і економічні, торговельні (реалізація проекту ТТП) виміри, Д.Трамп не демонструє послідовності політики, виокремлюючи економічний чинник (вихід з Транстихоокеанського партнерства) із загальної стратегії в АТР

та збільшуючи акцент на можливості збереження домінування в регіоні силовим шляхом.

Безсумнівно, жорстка лінія поведінки Сполучених Штатів в зоні АТР, зокрема, до КНДР не може пояснюватись виключно специфічною поведінкою чинного американського президента як людини, готової демонструвати свою рішучість лідера нації в кожній критичній ситуації, а зумовлюється реальними погрозами і, вірогідно, можливостями Північної Кореї щодо ракетних ядерних ударів. Втім ескалація конфлікту може загрожувати дестабілізацією ситуації в АТР, а за цим — мати непередбачувані наслідки для самих США. Характерно, що навіть окремі високопосадовці з найближчого оточення президента вважають, що військового рішення ядерної проблеми Північної Кореї не існує [49]. З іншої сторони, не слугуватиме зміцненню позицій в АТР й відмова американської адміністрації від поглиблених інтеграційних зв'язків в регіоні, чим, безумовно, скористується КНР. За цим — збільшення можливості протистояння по лінії США — Китай, зростання нестабільності як фактору, що може відбутися не тільки на регіональній, а й глобальній ситуації, перетворитися на проблему надмасштабного рівня із залученням до неї кола як регіональних, так і провідних світових держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудко І.Д. Стратегічна парадигма США на початку 2010-х рр.: дилема підходів і шляхів реалізації / І.Д.Дудко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2012. — Випуск 107 (частина 1). — С. 46-53.
2. Clinton H. America's Pacific Century. Foreign Policy. 2011, October 11. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>
3. Clinton H. R. Remarks. Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities. Honolulu, January 12, 2010. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://m.state.gov/md135090.htm>
4. Clinton H. R. Remarks. America's Pacific Century. East-West Center. Honolulu, November 10, 2011. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>
5. National security strategy. Washington. May, 2010. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
6. Barack O.H. Renewing American Leadership. Foreign Affairs. 2007, July/August. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>
7. Administration's Vision of the U.S.- China Relationship. Speech James B. Steinberg. Washington, DC. September 24, 2009. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/s/d/former/steinberg/remarks/2009/169332.htm>
8. The National Military Strategy of the United States of America. Redefining America's Military Leadership. February 8, 2011. [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf
9. Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense. Washington. January 6, 2012. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF>

10. The U.S. Strategic Rebalance to Asia: A defense perspective as delivered by Deputy Secretary of Defense Ashton B. Carter. NY, August 01, 2012. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://archive.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1715>
11. Киктенко. В. А. “Китайская мечта” как теория нового этапа модернизации КНР [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/06/Киктенко.pdf>
12. Россия начала строить газопровод Сила Сибири [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://korrespondent.net/business/economics/3412815-rossiya-nachala-stroyt-hazoprovod-syla-sybyru>
13. Россия отдает Китаю полтора острова [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kp.ru/daily/23383/33010/>
14. Власти Китая рассчитывают расширить сотрудничество с РФ и выступают против санкций Запада, заявил вице-премьер Госсовета КНР Чжан Гаоли [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/3412843-kytai-vystupaet-protyv-sanktsiyi-v-otnosheniyu-rossiyu>
15. Китай пообещал помочь России преодолеть экономические трудности, если она не справится сама [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://censor.net.ua/news/317333/kitayi-poobeschal-pomoch-rossii-preodolet-ekonomicheskie-trudnosti-esli-ona-ne-spravitsya-sama>
16. National Security Strategy. The White House. Washington. February 6, 2015. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>
17. A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower. March 13, 2015. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>
18. The rebalance to Asia: Why South Asia matters (Part 1). Bureau of East Asian and Pacific Affairs. Washington, DC. February 26, 2013. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2013/02/205208.htm>
19. The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military's Contribution to National Security. June 1, 2015. [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2015/07/01/pentagon-releases-new-national-military-strategy/29564897/>
20. Трамп против Си или Трамп вместе с Си? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://eadaaily.com/ru/news/2016/11/18/tramp-protiv-si-ili-tramp-vmeste-s-si>
21. Предвыборная программа Дональда Трампа [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://24news.com.ua/22848-predvybornaya-programma-donalda-trampa/>
22. Trump to order Mexican border wall and curtail immigration [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.nytimes.com/2017/01/24/us/politics/wall-border-trump.html?smid=tw-nytimes&smtyp=cur&r=0>
23. Donald Trump says NATO is ‘Obsolete,’ UN is ‘Political Game’ [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/donald-trump-tells-crowd-hed-be-fine-if-nato-broke-up/>
24. Курнишова Ю. США — Китай: конфликт у трьох вимірах [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://dt.ua/international/ssha-kitay-konflikt-u-troh-vimirah_.html
25. Позиція Китаю щодо Сирії [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dn.kiev.ua/poziciya-kitayu-shhodo-sirii.html>
26. Trump open to shift on Russia sanctions, ‘One China’ Policy [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.wsj.com/articles/donald-trump-sets-a-bar-for-russia-and-china-1484360380>

27. Трамп обещал Си Цзиньпину уважать принцип «одного Китая» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://interfax.com.ua/news/general/402330.html>
28. Шергін С. Кінець Транстихоокеанського партнерства? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/kinestranstikhookeanskogo-partnerstva/>
29. Трамп: США вийдуть із Транстихоокеанського партнерства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/news/2016/11/161122_trump_announced_us_tpp_quit_or
30. Панування Китаю. До чого веде політика Трампа [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/3807903-panuvannia-kytau-i-do-choho-vede-polityka-trampa>
31. Tharoor I. Trump kills TPP, giving China its first big win. The Washington Post. January 24, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/01/24/trump-kills-tpp-giving-china-its-first-big-win/?utm_term=.3a6c93e5b2b6
32. Толстов С. Самая важная встреча: что решат переговоры Трампа с Си Цзиньпином [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://apostrophe.ua/article/world/america/2017-04-06/samaya-vajnaaya-vstrecha-cto-reshat-peregovoryi-trampa-s-si-tszinpinom/11392>
33. США не планируют вывод войск из РК [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://onekorea.ru/2017/01/14/ssha-ne-planiruyut-vyvod-vojsk-iz-rk/>
34. Южная Корея и США подтвердили крепость двустороннего союза [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://k-window.com/politics/foreihn_policy/yuzhnaya-koreya-i-ssha-podtverdili-krepost-dvustoronnego-soyuza/
35. США та Південна Корея проводять найбільші в історії спільні військові навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/03/13/7046133/>
36. Программа администрации президента Трампа — 6 пунктов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://fakty.ictv.ua/ru/svit/svitovi-novyny/20170120-programa-administratsiyi-prezydenta-trampa-6-punktiv/>
37. U.S. Antimissile system goes live in South Korea. [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.nytimes.com/2017/05/02/world/asia/thaad-north-korea-missile-defense-us.html>
38. Pence M. US era of strategic patience with North Korea over. BBC News. April 17, 2017 [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.bbc.com/news/world-asia-39618573>
39. США хотят развязать войну с Северной Кореей: что следует ожидать в дальнейшем [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.facenews.ua/video/2017/303550/>
40. Китай решительно воспротивился появлению американских ПРО в Южной Корее [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://informburo.dn.ua/cgi-bin/iburo/start.cgi?info56=24628&page=1&lang=>
41. США и Китай назвали встречу Трампа и Си Цзиньпина полезной [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.interfax.ru/world/557462>
42. Donald Trump: Without Twitter, I would not be here — FT interview [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.ft.com/content/943e322a-178a-11e7-9c35-0dd2cb31823a>

43. Россия отправила войска на границу с КНДР [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <https://www.unian.net/world/1886716-rossiya-otpravila-voyska-na-granitsu-s-kndr-smi.html>

44. Китай вимагає від КНДР припинити ракетні і ядерні випробування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ny.ua/ukr/world/geopolitics/kitaj-zazhadav-vid-kndr-pripiniti-raketni-i-jaderni-viprobuvannja-1623809.html>

45. У Китаї підтвердили припинення імпорту вугілля з Північної Кореї [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://economics.unian.ua/energetics/1787492-u-kitaji-pidtvrdili-pripinennya-importu-vugillya-z-pivnichnoji-koreji.html>

46. Pentagon chief says US goal in North Korea is diplomacy, not war [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.irishtimes.com/news/world/asia-pacific/pentagon-chief-says-us-goal-in-north-korea-is-diplomacy-not-war-1.3271450>

47. Borger J. North Korea attack on Guam could “quickly escalate into war” — James Mattis. The Guardian. 15 August, 2017. [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/14/north-korean-missiles-probably-engines-sourced-from-russia-or-ukraine-icbm>

48. US and South Korea to stage huge military exercise despite North Korea crisis [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/11/north-korea-us-south-korea-huge-military-exercise>

49. США не застосовуватимуть військову силу проти КНДР без згоди Південної Кореї [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/198366>

REFERENCES

1. Dudko, I. (2012). USA strategic paradigm at the beginning of the 2010th years: dilemma of approaches and ways of realization. *Aktualnye problemy mizhnarodnykh vidnosyn (Urgent problems of international relations)*, 107(part 1), 46-53 (in Ukr.).

2. Clinton, H. (2011, October 11). America's Pacific Century. *Foreign Policy*. Retrieved from <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>

3. Clinton, H. R. *Remarks. Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities*. Honolulu, January 12, 2010. Retrieved from <http://m.state.gov/md135090.htm>

4. Clinton, H. R. *Remarks. America's Pacific Century. East-West Center*. Honolulu, November 10, 2011. Retrieved from <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>

5. *National security strategy*. Washington. May, 2010. Retrieved from http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

6. Barack, O.H. (2007, July/August). Renewing American Leadership. *Foreign Affairs*. Retrieved from <http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>

7. *Administration's Vision of the U.S.- China Relationship*. Speech James B. Steinberg. Washington, DC. September 24, 2009. Retrieved from <http://www.state.gov/s/d/former/steinberg/remarks/2009/169332.htm>

8. *The National Military Strategy of the United States of America. Redefining America's Military Leadership*. February 8, 2011 Retrieved from http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf

9. *Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*. Washington. January 6, 2012. Retrieved from <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/us/20120106-PENTAGON.PDF>

10. *The U.S. Strategic Rebalance to Asia: A defense perspective as delivered by Deputy Secretary of Defense Ashton B. Carter*. NY, August 01, 2012. Retrieved from <http://archive.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1715>
11. Kiktenko, V.A. "Chinese dream" as a theory of a new stage of modernization of KNR (Chinese People's Republic). Retrieved from <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/06/Киктенко.pdf> (in Rus.).
12. *Russia has begun to build gas line «The Strength of Siberia»*. Retrieved from <http://korrespondent.net/business/economics/3412815-rossiya-nachala-stroyt-hazoprovod-syla-sybyry> (in Rus.).
13. *Russia gives back China one and a half of islands*. Retrieved from <http://www.kp.ru/daily/23383/33010/> (in Rus.).
14. *China supposes to expand cooperation with RF and opposes the sanctions of the West, said vise-premier of State Council of CPR Zhang Gaoli*. Retrieved from <http://korrespondent.net/world/3412843-kytai-vystupaet-protyv-sanktsiyi-v-otnoshenyy-rossyy> (in Rus.).
15. *China has promised to help Russia to overcome economic obstacles if it will not be able to do this itself*. Retrieved from http://censor.net.ua/news/317333/kitayi_poobeschal_pomoch_rossii_preodolet_ekonomicheskie_trudno_sti_esli_ona_ne_spravitsya_sama (in Rus.).
16. *National Security Strategy*. The White House. Washington. February 6, 2015. Retrieved from <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>
17. *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower*. March 13, 2015. Retrieved from <http://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>
18. *The rebalance to Asia: Why South Asia matters (Part 1)*. Bureau of East Asian and Pacific Affairs. Washington, DC. February 26, 2013. Retrieved from <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2013/02/205208.htm>
19. *The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military's Contribution to National Security*. June 1, 2015. Retrieved from <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2015/07/01/pentagon-releases-new-national-military-strategy/29564897/>
20. *Trump against Xi or Trump together with Xi*. Retrieved from <https://easaily.com/ru/news/2016/11/18/tramp-protiv-si-ili-tramp-vmeste-s-si> (in Rus.).
21. *Pre-election program of Donald Trump*. Retrieved from <http://24news.com.ua/22848-predvybornaya-programma-donalda-trampa/> (in Rus.).
22. *Trump to order Mexican border wall and curtail immigration*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/01/24/us/politics/wall-border-trump.html?smid=tw-nytimes&smtyp=cur&r=0>
23. *Donald Trump Says NATO is 'Obsolete,' UN is 'Political Game'*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/donald-trump-tells-crowd-hed-be-fine-if-nato-broke-up/>
24. Kurnyshova, Yu. *USA — China: conflict in three dimensions*. Retrieved from <https://dt.ua/international/ssha-kitay-konflikt-u-troh-vimirah-.html> (in Ukr.).
25. *Position of China towards Syria*. Retrieved from <http://dn.kiev.ua/poziciya-kitayu-shhodo-sirii.html> (in Ukr.).
26. *Trump open to shift on Russia sanctions, 'One China' Policy*. Retrieved from <https://www.wsj.com/articles/donald-trump-sets-a-bar-for-russia-and-china-1484360380>

27. *Trump promised Xi Jinping to respect 'One China' principle.* Retrieved from <http://interfax.com.ua/news/general/402330.html> (in Rus.).
28. Sherhin, S. *The end of Trans-Pacific partnership.* Retrieved from <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/kinec-transtikhookean-skogo-partnerstva/> (in Ukr.).
29. *Trump: USA will withdraw Trans-Pacific partnership.* Retrieved from <http://www.bbc.com/ukrainian/news/2016/11/161122-trump-announced-us-tpp-quit> or (in Ukr.).
30. *Domination of China. Where does the policy of Trump lead to?* Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/world/3807903-panuvannia-kytaui-do-choho-vede-polityka-trampa> (in Ukr.).
31. Tharoor I. (2017, January 24) Trump kills TPP, giving China its first big win. *The Washington Post*. Retrieved from: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/01/24/trump-kills-tpp-giving-china-its-first-big-win/?utm_term=.3a6c93e5b2b6
32. Tolstov, S. *The most important meeting: what will the negotiation of Trump with Xi Jinping decide.* Retrieved from <https://apostrophe.ua/article/world/america/2017-04-06/samaya-vajnaya-vstrecha-chto-reshat-peregovoryi-trampa-s-si-tszinpinom/11392> (in Rus.).
33. *USA isn't planning to withdraw armed forces from Republic of Korea.* Retrieved from <http://onekorea.ru/2017/01/14/ssha-ne-planiruyut-vyvod-vojsk-iz-rk/> (in Rus.).
34. *South- Korea and the USA have confirmed the strength of bilateral union.* Retrieved from: http://k-window.com/politics/foreihn_policy/yuzhnaya-koreya-i-ssha-podtverdili-krepost-dvustoronnego-soyuza/ (in Rus.).
35. *The USA and South Korea are carrying out the biggest in history armed exercises.* Retrieved from <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/03/13/7046133/> (in Ukr.).
36. *The program of President Trump administration — 6 points.* Retrieved from <http://fakty.ictv.ua/ru/svit/svitovi-novyny/20170120-programa-administratsiyi-prezydenta-trampa-6-punktiv/> (in Rus.).
37. *U.S. Antimissile system goes live in South Korea.* Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/05/02/world/asia/thead-north-korea-missile-defense-us.html>
38. Pence M. (2017, April 17) US era of strategic patience with North Korea over. *BBC News*. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-asia-39618573>
39. *U.S. wants to unleash war with North Korea: what one ought to wait later on.* Retrieved from <https://www.facenews.ua/video/2017/303550/>(in Rus.).
40. *China has firmly opposed appearance of the U.S. Antimissile defense system in South Korea.* Retrieved from <http://informburo.dn.ua/cgi-bin/iburo/start.cgi?info56=24628&page=1&lang=> (in Rus.).
41. *U.S. and China announced meeting of Trump and Xi Jinping as useful.* Retrieved from <http://www.interfax.ru/world/557462> (in Rus.).
42. *Donald Trump: Without Twitter, I would not be here — FT interview.* Retrieved from <https://www.ft.com/content/943e322a-178a-11e7-9c35-0dd2cb31823a>
43. *Russia sent armed forces to the frontier with Korean People's Democratic Republic.* Retrieved from <https://www.unian.net/world/1886716-rossiya-otpravila-voyska-na-granitsu-s-kndr-smi.html> (in Rus.).
44. *China demands Korean People's Democratic Republic to stop rockets and nuclear tests.* Retrieved from <http://nv.ua/ukr/world/geopolitics/kitaj-zazhadav-vid-kndr-pripiniti-raketni-i-jaderni-viprobuvannja-1623809.html> (in Ukr.).
45. *Cassation of coal import from North Korea was confirmed in China.* Retrieved from <https://economics.unian.ua/energetics/1787492-u-kitaji-pidtvverdili-pripinennya-importu-vugillya-z-pivnichnoji-koreji.html> (in Ukr.).

46. *Pentagon chief says US goal in North Korea is diplomacy, not war*. Retrieved from <https://www.irishtimes.com/news/world/asia-pacific/pentagon-chief-says-us-goal-in-north-korea-is-diplomacy-not-war-1.3271450>

47. Borger J. (2017, August 15) North Korea attack on Guam could “quickly escalate into war” — James Mattis. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/14/north-korean-missiles-probably-engines-sourced-from-russia-or-ukraine-icbm>

48. *US and South Korea to stage huge military exercise despite North Korea crisis*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/11/north-korea-us-south-korea-huge-military-exercise>

49. *U.S will not strike North Korea without South Korea's consent*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/News/198366>

УДК 342.1+378 (477)

Калінічева Г.І.*,

кандидат історичних наук, доцент,
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
м. Київ, Україна, kaligali@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Аналізуються проблеми самовизначення українського суспільства та складові збереження національної ідентичності у системі вищої освіти України у процесі її інтеграції до європейського освітнього простору. Вказується на глобалізаційні виклики, які постали перед Україною, та наголошується на необхідності своєчасних і адекватних відповідей усіх галузей суспільного життя, зокрема, освітньої системи як соціального інституту, що формує людський капітал. Акцентується увага на суперечливості ідентифікаційних процесів в Україні, що відбиваються на освітній системі. Вказується на визначальну роль держави у формуванні науково-обґрунтованої гуманітарної політики, спрямованої на формування національної ідентичності. Наголошується, що особливе місце в її реалізації має посідати університетська освіта, яка здійснює формування особистості фахівця. Автором аналізується феномен інтернаціоналізації вищої освіти та проблеми і виклики, які постають перед вищою освітою України на сучасному етапі: висока конкуренція освітніх систем, освітня еміграція, зміна ціннісних орієнтирів. Пропонуються конкретні заходи, спрямовані на оновлення змісту університетської освіти та збереження національної самобутності вищої освіти України у процесі її інтернаціоналізації.

Ключові слова: національна ідентичність, вища освіта, інтернаціоналізація, глобалізаційні виклики, українське суспільство.

Аннотация. Анализируются проблемы самоопределения украинского общества и составляющие сохранения национальной идентичности в системе высшего образования Украины в процессе ее интеграции в европейское образовательное пространство. Указывается на глобализационные вызовы, стоящие перед Украиной, и подчеркивается необходимость своевременных и адекватных ответов всех отраслей общественной жизни, в частности образовательной системы как социального института, который формирует человеческий капитал. Акцентируется внимание

* Kalinicheva H. I., Ph. D. in History, Associate professor, Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University. Kyiv, Ukraine. kaligali@ukr.net.

THE PROBLEMS OF PROTECTION OF NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF ITS INTERNATIONALIZATION